

LOTAKARÓ, HÍMZETT BÁRSONY, KELETI, XVII. SZÁZAD.

AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM HÍMZÉS- ÉS SZÖVETKIÁLLÍ- TÁSA.

IKOR 1882-ben az iparművészeti múzeumot átvettem, a textil-gyűjtemény részben régi úri, részben modern népipari hímzésekkel állott, melyeket a megboldogult *Rómer Flóris* és *Xantus János* gyűjtöttek az országban a bécsi világkiállítás alkalmából továbbá igen szép és becses egyházi ruhákból, melyek szintén magyarországi templomokból származtak, végül csekély számú keleti, úgynevezett erdélyi szőnyegekkel.

Ekkortájt kezdett az irodalom foglalkozni azzal a kérdéssel, hogy Magyarországnak mennyiben volt régen a művészetben és iparművészetben önálló felfogása és ízlése és a textil-ipar, kivált pedig a hímzések volt az az anyag, amelyre előszeretettel hivatkoztak annak a bizonyítására, hogy a magyar műipar-nak volt nemzeti jellege. Nagyon természetesen tehát, hogy ez a kérdés a múzeumot is érdekelte, és hogy gyűjteményeinek ezt a részét a lehetőséghez

képest szaporította. Az időközben rendezett különféle kiállítások, melyekben a hímzések mindig nagy szerepet játszottak, több érdekes anyagot hoztak felszínre és abban a mértékben, amelyben a múzeum magyar származású anyaga gyarapodott, vált nyilvánvalóvá az összefüggés a honi művészeti ipar legkülönbözőbb ágai között, a hímzések összefüggése a fazekassággal, az ötvösséggel stb. Nyilvánvalóvá vált az is, hogy a kézimunkának ez a faja (t. i. a hímzés) régen nagy elterjedésnek örvendett az országban, és hogy a múzeum, amelynek törekvése és működése akkortájt úgyszólván kizárólag az anyaggyűjtésre szorítkozott, feladata körében jár el, ha kiváló gondot fordít a magyar hímzésekre és szőttesekre.

Az a csekély középkori anyag, amelyet a miseruhák képviseltek, pedig sejtetni engedett egy érdekes összefüggést a Magyarországon használt ornamentika és az egykorú külföldi művészet közt, amelynek forrása Olaszország felé látszott utalni.

Mi sem természetesebb, minthogy ezt az összefüggést megállapítandó, nagy gondal és rendszerrel folytatta a múzeum az egyházi ruhák gyűjtését annál inkább, mert azokra az egyes kisebb templomok nagy súlyt nem helyeztek

és félő volt, hogy ez a rendkívül szép és becses anyag a használat következtében tönkre megy, részben pedig elkalódik. Végül lehetetlen volt feltenni, hogy az a nagymennyiségű keleti imaszőnyeg, amely Erdély templomait díszítette, néha százsámra, nyomot ne hagyott volna a magyar művészetben és a nép lelkében és minthogy ezek hamarabb pusztulnak, mint más emlékek, hozzá kellett látni, hogy ezeket is megmentse a múzeum a pusztulástól.

A dolog tehát úgy áll, hogy a magyar hímzéseken századokon át látható, sem nyugaton, sem keleten elő nem fordul, jellegzetes és mindig ugyanazon szellemtől áthatott ornamentika adta meg a lökést arra, hogy kutassuk a magyar géniusz szerepét a hazai művészetben. A hímzések voltak hosszú időn keresztül az egyetlen dokumentumok, amelyeket mindenki egyaránt magyarnak elismert. Ezeknek a tanulmányozása vezetett annak a felismerésére, hogy a motívumok, amelyeket mindenki magyaroknak elismert, a művészeti ipar minden ágában többé-kevésbé hasonlóan, de természetesen az anyag követelményeihez képest alakítva fordulnak elő. A kelettel és nyugattal való összefüggés utalta a múzeumot arra, hogy textil-gyűjteményét mindkét irányban lehetőleg kiegészítse és hogy gyűjtson külföldi, idevágó emlékeket is, mert mennél gazdagabb a külföldi anyag, annál tisztábban fog kidomborodni szerepe hazánkban és az összehasonlítás révén sokkal nagyobb biztossággal fogjuk a motívumok azon nagy tömegéből, amelyet a Magyarországon készült hímzések feltűntetnek, kihámozni azt, hogy mi az állandó, mindig visszatérő, tehát a magyar, és hogy amit a külföldtől recipiáltunk, milyen irányban alakított át. A határt, hogy mit kellene külföldről gyűjteni, épen az előbb elmondottakra való tekintettel, nagyon nehéz volt megszabni és célszerűbb volt többet gyűjteni, mint kevesebbet, már csak azért is, mert nem mondhatott le a múzeum

arról a reményről, hogy valamikor a szövőipar is meg fog honosodni az országban, amely majd nagy hasznát veszi a múzeum által gyűjtött textilanyagoknak.

Amennyire a múzeum szerény anyagi viszonyai megengedték, immár rendszeresen gyűjtötte a szöveteket és hímzéseket, hogy a művészeti ipar ezen fontos ágának lehetőleg teljes, hű képét és történelmi fejlődését feltüntethesse. Gyűjtötte a rendkívül érdekes középkori, XIII—XIV. századbeli nyomtatott vásznakat, a Sziciliában és Franciaországban készült selyem szöveteket, a francia lyoni selymeket, bársonyokat, a keleti hímzéseket és szőnyegeket és hogy a sorozat teljes legyen, a keletázsiai, a japáni, a kínai, a perzsa és indus szöveteket és hímzéseket, az előbbieket azonban csak mintegy kiegészítésként és amennyiben különösen művészi értékűek voltak. Mikor aztán az el-fajumi temetők felbonthatása alkalmával az úgynevezett koptszövetek Európába hozattak, a múzeum dr. Beckers kairói konzulunk bőkezűségéből egy igen érdekes gyűjtemény birtokába jutott, amelyben jeles példányokban képviselve volt a Fáraók korából származó szövetmintáktól kezdve mindaz, ami Egyiptomban találtatott és benyúlik a VIII. és IX. századba. Ez a gyűjtemény többek közt azt az érdekes tényt derítette ki, hogy ezeknek az évezredes szövetmaradékoknak a technikája, sőt egyes esetekben motívuma is azonosak azokkal, amelyek még ma is gyakorlatban vannak, a népipari: bánáti, máramarosi és székelységi szőnyegeknél. Már csak ezért sem lehetett figyelmen kívül hagyni a textil-iparnak ezt a rendkívül érdekes ágát, amelyet sikerült is számottevő darabokkal kiegészíteni. Legutoljára kerültek a múzeumba a bizantin selymek, melyek áthidalják a keletet a nyugattal.

Amikor aztán a modern művészeti iparban a történelmi stílusok kora letűnt és az egész világ szeme arra a nagy tevékenységre irányult, amelyet a modern

ipar terén Anglia, Belgium stb. kifejtettek s az új áramlat hozzánk is eljutott és új tevékenységre serkentette a művészeket, a múzeum szintén támogatta ezt a mozgalmat, amennyiben mintákat, bársonyokat, selymeket és nyomtatott szöveteket szerzett be a végből, hogy az érdekelteket tájékoztassa aziránt, hogy mily csapáson halad a textil-ipar tekintetében a külföld. Sikerült is neki, ha nem is nagy, de jellemző gyűjteményt összeállítani ezekből is.

*

A múzeumnak nincs helye arra, hogy a 2000-et meghaladó textil-gyűjteményét a maga egészében kiállítsa. De nem is célszerű, hogy ez az anyag kiállítassék, mert romlásnak van kitéve, piszkolódik és a napfény is árt neki. Ezért a gyűjteményből e helyiségben csak jellemző minták láthatók, míg a zöme, minden egyes darabja kezelhetés szempontjából keretre feszítve, el van raktározva és csak azok számára hozzáférhető, akik behatóbban akarják tanulmányozni a múzeum textil-gyűjteményét. Az anyag azonban oly érdekes és oly szép, hogy annak időnkint való bemutatása minden esetre szükséges. Ezért a múzeum az ideiglenes kiállítás rendszerét fogadta el ezúttal, amire két körülmény indította ép most: egy az, hogy a központi kupolás csarnok jelenleg üres, másodsor, mivel a múlt karácsonyi kiállítás installációja annyi falterületet nyújtott, amennyi felett ritkán rendelkezik a múzeum; így tehát megragadta ezt a kínálkozó kedvező alkalmat arra, hogy a jelenlegi kiállítást rendezze.

A rendezésnél természetesen a fősúlyt a magyar anyagra fektettük és ezt úgy szólván a maga egészében kiállítottuk. Csoportosítottuk lehetőleg korok, technikák és ezen belül vidékek szerint. Ez utóbbi különösen abból a szempontból volt szükséges, mert könnyebben észrevehető a külföldi befolyás, mely a helyrajzi fekvéshez képest a közvetlen szomszéd-

szomszédok következtében mindig más és más. Az erdélyi hímzések például több összefüggést mutatnak a kelettel, mint az éjszakiak, amelyek inkább részét képezik egy, az ország határán túl fekvő központnak, melyben a szláv elem van túlsúlyban.

A következő csoport a keleti szőnyegek csoportja, melyben igen sok szép darab került elsősorban kiállításra. Hozzájuk csatlakoznak a bizantin selymek, amelyek részben vagy keleten készültek, részben onnan a nyugati országokba kivándorolt munkások művei. Ezen a ponton összefügg a kelet és a nyugat textil-ipara, amennyiben az utóbbit a Sziciliában letelepedett szaracénok honosították meg és csakhamar a virágzó velencei bársonygyártás is enged az erős keleti befolyásnak. A harmadik csoport ennél fogva XIV. és XV. századbeli szaracén, francia vásznak, selymek és bársonyok, amelyek aztán lassankint az olasz renaissance uralma alá kerülnek, ennek szellemét sugározzák ki a XVI. századba, míglen egy századdal később, a Lyonban megletelepedett olasz munkásokkal a szövetgyártás súlypontja Franciaországba terelődik át. Az olasz renaissance szövetei után következnek a selymek, amelyeket Franciaországban szöttek olaszok, kezdetben olasz minta után, később francia, XIV. Lajostól kezdve, új, eredeti, nemzeti jelleget kölcsönözve a selyemiparnak a XVIII. században. Ez a sorozat nem épen teljes, mert annyi hely még sem volt, hogy ezt a részét a múzeum gyűjteményének a maga egészében és számtalan változataiban, melyek esetleg fárasztólag is hatottak volna, közszemlére kitegyük. A XVIII. század vége után következnek a keleti bársonyok, selymek és hímzések, a rhodusi és cyprusi hímzések, végül néhány jellemző és szép modern kínai és japáni selyem.

Egy külön csoport befejezésül a modern szövetek gyűjteménye, amely kivált az angol művészek tevékenységét illusztrálja.

R. J.

14*